

Виходить кожної неділі.

Ціна одного примірника 2 фен.

Дрібні рукописи редакція авторам не звертає.

Ч. 29.

Вецляр, 22. жовтня 1916. р.

Р. II.

Чому так тяжко робочому народові добити ся політичних прав у Росії?

Боротьбу за політичні права ведуть робочі по всьому світі. Одні добивають ся скоріще якоїсь полекші для себе, другі ж мусять зводити тяжкі кроваві боротьби—одним лекше, иншим тяжче вибороти якенебудь право.

От возьмім західну Европу. Боротьба там негасає—захоплює щораз ширші маси робочих. Кожний рік боротьби приносить зі собою певне політичне право—кожний рік якась полекша для робочого народу. А вже на сході, в нас, у Росії, ми бачимо, як страшно поволі й як тяжко йде боротьба. Цілими роками—далі пів століття минає завзятої боротьби народу з російським абсолютизмом і ніякої зміни. За десятки літ своєї боротьби, доборов ся народ у Росії—повно тюрем...

Нічого не зробили повстання поодіноких націй, нічого не змінили місцеві розрухи, навіть революція 1905. р. не розбила російського абсолютизму. І Державна Дума за 10 років свого існування не дала найменшого права робочому народові. А депутати Думи (за винятком 24. депутатів з лівниці) замість боротьби йдуть на весну цього року до таврійської палати перед самого царя і б'ють чолом в імені народа... поклін від-

дають абсолютизмові, скріпляють той самий абсолютизм. І зараз, коли мільони молодих, здорових людей гатить собою цілі окопи „за отечество“, те саме „отечество“—російське правительство—й не гадає про права для робочих, а все думає про одно: як би дістати в свої руки щораз більшу силу, як би стати сильнішим від своїх підданих...

В чім же лежить сила російського правительства?

Сила його в великій, єдиній, неподільній Росії, бо:

1) чим більшою стає Росія, тим більше будуть її боять ся всі заграничні держави й безкарно може московське правительство поневолювати чужі, вольні народи,

2) чим сильнішою буде зараз Росія об'єднана й нероздільна, тим лекше буде російському правительству побороти весь робочий народ—бо всі розрухи, забастовки буде правительство поборювати другими націями. Приміром, повстане український робочий народ за свої права—от хочби тому, щоб землю від поміщиків відібрати—то правительство заставить кавказьких, чи сибірських козаків убивати українських робочих і т. д.

3) Чим більше об'єднує Росія чужих на, родів, націй—тим тяжче кожному робочому—навіть і Росіянинові, вибороти для себе політичні права, бо зі зростом Росії росте в силу російське правительствво. „Правительство ж-те, як каже російський марксіст Плеханов, замість волі й свободи має нагайку для робочого народу!.. Той же самий Плеханов на одному інтернаціональному конгресі в Ціріху 1893. р. вказав на „єдину, неподільну Росію,“ як на велику небезпеку для всього робочого народу і, хто перейде в війні границю Росії, той буде спаситель всіх робочих... І цілі століття веде російське правительствво одну й ту саму політику: а) завоювати, як найбільше землі, б) поневолити, як найбільше чужих-народів націй. Одне й друге дає вже нову більшу силу російському абсолютизмові—одне й друге робить робочий народ слабим, безсилим в борбі з царським абсолютизмом.

Як-же можна зломати силу російського правительствва?

Раз на все буде зломана сила московського абсолютизму, як увесь робочий народ вдарить у найбільше болючий бік тогож аб-

солютизму—як народ робочий „велику Росію“ зробить меншою, там тільки на півночі...

Меншою стане „велика Росія“, як всі поневолені народи відпадуть від неї і перестануть бути залежні від російського правительствва. Тільки тоді царський абсолютизм буде безсилий, як всі поневолені народи в Росії зажадають своєї національної самостійности, як ми, українські робітники, захочемо самі на нашій землі правити—зажадаємо **Самостійної Вільної України.**

Подолж.

Дбаймо сами за себе!

Всякому, хто тільки дивить ся на життя отвертими очима, ясно видно як дбало й тепер дбає російське правительствво на чолі з самодержцем про народній добробут. Куди не глянь, скрізь видно шляхи їх невтомимої праці. До якого б города не наближав ся чоловік, перш усього кидаєть ся йому в очі величезний цегляний будинок. Закордонний чоловік подумав би, що це якась школа, бо в усіх державах найліпші будинки віддають ся під школу. Та в нас зовсім навпаки, в нас школа містить ся в найгіршій будівлі, той же величезний будинок, що першим кидаєть ся в очі, має в вікнах товсті ґрати, а зветь ся він

Хтож утішить?

(Оповідання)

—Приходив, сину, десятицький із волости до тебе!

Такими словами зустріла мати Тимка й Ярину, які тільки що вертали ся з роботи.

—А чого ж він приходив? Чи не про мобілізацію говорив?—спитав Тимко.

—Так, сину, про мобілізацію; та ще казав щоб ти нікуди не виходив із дому, бо завтра зараня поїдете до города—сказала стара мати.

Скривили ся, задрікали губи і з очей побігли слези. Мати й Ярина плакали.

—Чого ж ви плачете, ще ж не вміраю!—з досадою промовив Тимко й кинув сери на призьбу.

—Знаю, щоб їй добра не було тій мобілізації! Мені ще мабуть у першу чергу прийдесть ся йти—думало ся Тимкові.

Про мобілізацію йому ще коло села сказали. В душі його неначе похололо. Щоб хто на нього вплив відро води, то, здаєть ся, не так би вразило, як оця звістка.

Ярина мовчки порала ся коло печі й нічого чоловікові не говорила, ні про що не питала. Серце злякало ся й десь заховало ся, язик не повер-

тав ся спитати, що з цього буде. Вони тільки два роки, як побрали ся, ще й не пожили до ладу, життя тільки починало ся.

Слово „війна“ немов блискавка рознесло ся по всьому невеличкому селі. Зашуміло, заколихало ся село, мов осока на ставку, мов гай при дорозі від подиху вітра. Багацько де—кого заставила мобілізація задумати ся.

Прийшов вечір, літній вечір, коли повно шарудіння, шуму, гаму. Сонечко вже далеко закотило ся за лісок, а небо зверху ще палає червоним полум'ям. Тії, такі довгі, такі чорні стають зовсім невидимі, а далі й геть злили ся з сутінками. Десь на мить блиснув вогник і погас... В яру раптово здригнули ся високі тополі, затремтіли листочки, немов злякали ся чогось. Шелест пішов далі й геть далеко десь затих... Стає темно й тиха піч окутує село своїми чарами-мріями, злищує очі трудящим, змореним. Ще трохи гаму, ще трохи шуму—і село спить. Чорними кунками й білими плямами заховали ся в вишневій густій садки хати й хатки. Солодко торкаєть ся вітрець листочків, квіток, темної кори й темного моху.

Але що це?! Десь у вербах, чи в садку кашкнуло, гукнуло, засміяло ся. Сміх веселий, здоровий, жартівливий. Тягне тебе туди, просить... і

„Романівською дачою“. То тюрма, куди віддають кожного, хто не хоче в Росії мовчати, вчитися „мовчанки“.

В городі знов на кожному кроці ви здиваєтеся з поліцаєм, або городовим, а на кожній вулиці знайдете участок. Ціль і завдання таких „учреждень“ кожному в Росії відомі. А скільки „спецких отделень“ з агентами—не порахуєш! В кожному селі знайдете єя не урядника, то стражника, а тако ж кутузку (холодну). Це все сліди знаменитої праці російського правительства з самодержцем.

Вся ця праця направлена до того, щоб народ, яким вони кермують, мовчав. Не даром Шевченко в своїх на весь світ славних піснях сказав про Росію, що в ній „на всіх язиках все мовчить“. Мовчить, бо муєть мовчати! Скажи одно слово, яке не подобається правительству, й тебе зараз запохторять на „Романівську дачу“, або в Сибір, а то й на Сахалін. Багата й славна, на весь світ славна велика Росія своїми тюрмами та місяцями заслання.

Так дбають за нас. Не знаєш—не питай, не розумієш—не добивайся, знаєш—мовчи. От основні закони котрі правительством поставило народові. Ці закони-мають велику силу в Росії. Залякавши народ тюрмами та поставивши на сторожі „легіон“ посіпак (сипчиків та поліцаїв), держать народ у темряві, не дають нрав, а за те висмоктують із

народа останні соки, котрими сами живлять ся, а бідний народ страждає й терпить.

Терпить, бо не знає як скинути з себе тяжку неволю. А правительством замість школи дає народові тюрми, замість читалень—участки, Сибір, Сахалін, щоб далі знущатися над ним доєхочу. Положило всім на уста печатку, щоб всі мовчали, щоб не вчив один другого, як визволитися від такого лиха.

От так дбає правительством про долю народу. Що ж до народньої освіти, до національно-політичного добробуту народу не зроблено а ні кроку вперед. Ніде не видно заботи нашого правительства про поліпшення долі народу.

Тому, як прийдець ся нам повернути ся в таку Росію, якою вона була до свого часу, коли не застанемо її новою, перебудованою, то не покладаймо надії на те, що нам Бог дасть, або цар, а дбаймо сами за себе!

Руи-Голь.

СІРОМАСІ-ХЛІБОРОВОВІ.

Слізми й потом чужу ниву
Поливаєш ти рік-в-рік,
Свою долю нещасливу
Проклинаєш цілий вік.

Та клятьба твоя безплідна,
Твоя доленька глуха:

не хоче, щоб не бачити того сміху, повитого сутінками. В коханні та в жартах забувають парубки й дівчата про тяжку працю, про зморені руки та ноги. Чорні очі загорілись, усміхаються уста. Розпалені, гарячі, шукають таких же уст—утолити жагу відразу. Вмиють заміють і не дихать, а тоді кричать, кричать на весь яр, щоб слово великого щастя лунало там у горі, де тільки зорі, а більше ніхто...

* * *

Не спало ся Тимкові, не спало ся й Ярині. Чув Тимко, як поскрипувала колеска й раз-у-раз здригала ся всім тілом Ярина. Вона колихала дитину, що прокинула ся й плакала.

Не спало ся обом, а мовчали, немов боялися своїми словами розворушити навселе, темне й тяжке повітря в хаті. Тимко лежав до стіни з одкритими очима, дивив ся на стіну й нічого не бачив-темно і все. З думки не виходила мобілізація.

—Тимко!—нараз озвала ся Ярина.

—Чого тобі?

—Ти ще не спиш?

—Ні, а хіба що?

—Нічого!

І знов те саме здригання всього тіла від пошкряків колески.

Уривками проходили думки. „Мабуць заберуть... Заберуть не безиремінно... Три роки як зі служби... Жито не зжате... Одна жінка з матір'ю... Що вони зроблять? Хлів не закінчений... Не було віддиху ніколи: до служби в наймах, служба в муштрах, у натяганні старшими, після служби знов робота раз-у-раз... Дечого придбав, дещо прикупив, а тут війна...“ Роем, кумами без упину бігли думка за думкою в його голові. „Десь та буде кінець! І від цього всього віяло холодом, тугою, невразним, гнітучим жалем. В грудях набрало ся багацько новітря й цілим снопом воно вирвало ся глибоким зітханнем. Повернув ся до Ярини. Підвів ся на лікті й заглянув їй в очі. Вона не спала й широко відкритими очима дивила ся за стіну, за вікно...

—Чого не спиш, Ярино?—спитав Тимко.

—Тяжко. Як тебе заберуть, як я сама буду?—і в голосі її чулися сльози.

—Не плач, якось воно буде! Не я перший, не я й останній...

Заплакала дитина, ще швидче заколикала ся колеска.

В стареньке віконце злегка хтось затарабанув.

—А чи вже спите?—почуло ся за вікном.

Вона пишим—мати рідна,
Тобі ж мачуха лиха.

Доля дбає про багатих,
Всім добром їх наділя:
В них високії палати,
Їх ліси, луги, поля...

Глянь: кругом, як бачить око,
Мов безмежний окіян.
Геть розкинув ся широко
Незміримий пишний лан,

Там он, далі,—другий, третій....
Все то—панські лани,
А на них, мов очерети,
Пшениці й жита буйні.

І, водицею неначе,
Вітер зеленню гуля:
То хвилюєть ся, земляче,
Праця гіркая твоя,

То нудьга твоя щоденна...
Ти було, по цілих днях,
Мов худоба підяремна,
Працював на тих ланах.

Як дозріє збіжжє в полі,
З під твоєї же руки,
Біля панської стодоли
Бстануть велетні—стіжки,

І цїною твого поту,
Мій земляче дорогий,
За нудьгу твою, турботу,
Купить пан собі спокій.

Що вельможному до того,
Що працюєш ти як віл,
За шматок хлібця сухого
Вибиваєш ся із сил,

Що на панщині щоденній
Себе губиш без пуття?
Серце панськеє холодне:
В нім ні крихти співчуття.

Годі, бідний хліборобе,
Дармоїдові служить,
Бо вельможної утроби
Ввік тобі не утопить!

Ти і так уже знеміг ся,
Розхитав здоровя в край,
А чи пан задовольнив ся?
Ні,—йому ще більше дай!...

Схамени ся, друже, брате,
Навіснє ярмо зломі!
Лучче сили свої тратить
В боротьбі, а не в ярмі!..

Вецляр, 1916 р.

К. Суспільний.

—Хто там?—спитав Тимко й підійшов до вікна.

—Я, десятицький. Завтра поїдете до города,
так щоб готові були! Візьміть із собою хліба й
йдіть до школи, там будуть підводи!

Сказав і пішов.

Тепер не було ніякого сумніву. Такого скорого звороту вони не ждали. Під грудьми щось запекло, замлоло, під горло Ярини підступили ридання. Не здержалась. Солоні сльози з болем бризкнули з очей і, лоскочучи, побігли по лиці на подушку. Тимко засвітив каганець і сів коло столу без усякого наміру.

—Ну, перестань же плакати! Значить, так треба... Так Бог дав!—говорив Тимко. А в голові думка за думкою, як метелики: „Ні, ні, не Бог тут винен, не Бог так дав! Бог зла не жичить людям!

—Не плач, дасть Бог верну ся живим!—утішав він Ярину.

Не ризикала Ярина і сльози гіркі, пекучі й тяжкі лились без упину. А далі вже й сліз не хватило, тільки часто всім тілом хлипала вона по дитячому: сухо, з перервами... аж дух забивало. Не було слів говорити, не було змоги втішити, уговкати наболіле серце, дати йому спокій, вселити надію. Такі далекі, а вкупі з тим такі близькі одному, вони не могли перемогти свого несподіва-

ного лиха. Незавмерле кохання ворушило ся в їх серцях. У цих двох зашкорублених, вигнічених життєм людей було стільки горя, що ніякими мірками не можна було його виміряти. І все воно тепер вилило ся незміреним морем печалі.

Ще довго блимало світло в Тимка. Темна ніч заглядала в вікна, а з неба сумовито усміхали ся зорі.

* * *

На другий день, ледви сонечко озолотило верх хат, ледве встигло поцілувати росою припале листя, як на площі біля школи зібрало ся майже все село. Хто сна вийшов впроваджати, хто брата, хто чоловіка, хто кума, свата, а хто й так, щоб подивити ся, а може й собі сльозу пропустити. Тут уже стояли й підводи, якими мали їхати до города. Коні, які в літню пору, а особливо в жнива не мають спокою, позвіслювали великі голови й помалу, лїниво відмахували ся від мух, що встигли вже попробувати ся. До города набрало ся тільки три підводи. Усі молоді й майже всі жонаті.

—З Богом!—гукнув хтось.

Зашамотіло, загуло, підняв ся крик, лемент, неначе де загата прорвала ся й звідтіля кинула ся вода з шумом, у перемішку з землею, камінням

Таборові „інтелігенти“.

(Монольоґ).

Хто мені може заборонити говорити по російськи? Хто сміє робити мені зауваги, що я не балакаю по-українськи? Хто мене може змусити говорити „по-мужицьки“? „Якийнебудь дядько зі села мені, мешканцеві великого міста, якийсь мужик дозволяє собі говорити мені такі капости! Та ще й звертаєть ся до мене: „ти“, „товариш“. Який я йому товариш? Він—там десь на селі пас худобу, копав ся в гною, а я—мешкав у великому місті, на великій вулиці, в льоху великого будинку. О, все велике!... І він мені осмілюєть ся говорити такі „дерзості“!

„Ти не шануєш української мови“... Боже великий! Ййбогу „ненормальний“! Та хиба ж від мови залежить пошана до України? Можна ж любити Україну і *все українське* й без української мови. Та я певний, що йому репаному мужикові не доводило ся й бачити, а навіть і не снімо ся скільки я вишив української запіканки! А українські ковбаси, а вареники, а чудові українські пісні, а гопак, а.. та що й говорити!? Хиба ж можна цього всього не любити? Або як се все вживати, то хиба конче потрібна українська мова? Можна й без неї обійтись! Як він говорить „по мужицькому“ тільки через те, що не втне „по нтелігентному“, то й я по-

винен тієї ж? Щиро дякую! Та чим же я тоді відзначав ся б від того репаного мужика, коли б од мене відібрали се посліднє (себ-то, заборонили балаюти по російськи!)? А вони верзуть, що блазень той, хто не вміє, або не хоче говорити по українськи. Докоряють мені, що я, мешкаючи у великому місті України, займав ся втоптуваннєм „тротуарів“, що я тільки „ізоцряв ся“ в виразах бульварної мови, а поза тим нічому иншому не вчив ся! Та ще врешті-решт, вибачайте, назвав мене „бульварною гончіркою!“ Та се ж нахабство! Се ж образа! Рятуйте, хто в Бога вірує!

Селянин.

Загальні методичні уваги.

Реферат т. Т-го й дискусії над ним.

Кожний предмет має свій осібний метод для навчання. Але говоримо тільки про те, що є спільного для всіх предметів у школі, чого конче потрібно додержувати ся при провадженнї науки в школі, не кажучи вже про такі способи полекшеня науки, як рисованне, малюнки, вирізуванне з паперу, ручні роботи та різні прилади до навчання: геометричні фігури, живі рослини й т. ин.

На думку т. референта, того мало, що учитель скінчить найкращу школу, впізнає найновіші методи навчання й т. д. Учителем треба роди-

та всім тим, що попадало ся на її шляху. Молодиці та баби плакали голосно, з причитами. Дівчата тихо втирали ся хвартухами, щоб ніхто не бачив сліз кохання... Дехто сидів уже на возах, а инші нїяк не могли розпрощати ся.

—А сїдайте-бо, а то опізнимо ся!—сказав староста й вози помаленьку стали рушати.

Тимко з Яриною йшов позаду, вбраний у свій салдацький мундур. Опухлі червоні Яринені очі вказували на те, що багато сліз вилило ся за цю ніч. І тепер нічого не лишило ся. Що було—те вилито слезами, виплакано, тільки гнітучий біль наповняв серце. Немає поради! Немає рук, немає ніг, нічого немає, немов хто одірвав од землі й почепив у повітрі, між небом і землею.

Підводи виїхали за село. Люди все більше й більше лишали ся позаду. На переднім возі хтось затагнув сумну пісню, а другі враз підхватили її.

—Їдем!—ще раз крикнув староста.

Ті, що лишили ся позаду, прощали ся й доганяли вози.

Тимко застановив ся й обняв міцно Ярину. Сльоза скотила ся й сховала ся в вусах.

—Прощай! Дай о собі звістку!

Нї крику, нї сліз. Поцілував дитинку, потім ще Ярину й похапцем побіг до воза. З воза мах-

нув шапкою. Ярина в безсиллі сїла на край рову й дивила ся аж поки не заховили ся.

* * *

Минув місяць. Багато забрали знов по мобілізації. Смуток і тривога опанували людьми. Від Тимка не було нїякої звістки. Ярина мов стерялась: не їсть, не пє та все плаче. Змарніла, зхудла. Розважать люди—затихне. Оце не плаче, не плаче, а далі затрусить ся всім тілом і полили ся слези.

—Ой, Боже мій, Боже мій!—тільки й чути.

—Пропаде бідна молодиця—говорили сусїди—і ніч і день божий голосить.

Щораз сумніщі вісти приходили в село. Той ранений, той убитий, а той без вісти пропав.

Короткими літніми ночами, коли зтихає все на селі,—Ярина сїдала на призьбу й так спїдала нічого не думаючи. Дивила ся й нічого не бачила. Мати бувало питає в неї про щонебудь, то вона подивить ся на неї, помовчить, а тоді як заплаче—і не втихомпирить. Ярина, як і всяка жінка на селі, вірила в усякі забобони, вірила в те, чого не зносили її хворі нерви, вірила в усякі пророкування.

Якось у неділю десяцький приніс Ярині листа, де було коротко оповіщено, що Тимко

ти ся. Треба мати вроджені учительські спосібності: відповідний темперамент, лагідність, терпеливість і т. ин.

Хоч у цьому погляді т.т. розділилися й доказували, що все те можна досягнути вихованням, все ж більшість була згідна з поглядом референта.

Першою задачею учителя, коли він одержить посаду, є ознайомити ся з місцевістю, з околицею. Нічого в околиці не може зостати ся для нього невідомим. І тут для нього в перші дні відкривається широке поле для студійовання й він мусить це виконати як нацкраще, для того, щоб на прогулянках із дітьми все міг їм пояснити.

Наука для дітей не повинна начинати ся в мурах школи. Велику вагу треба покладати на прогулянки й з них починати шкільну науку. Але зробити прогулянку так як слід дуже й дуже тяжко.

Учитель найдокладніше мусить уяснити собі ціль тої прогулянки, зорієнтувати ся в якій бік мала би відбутися та прогулянка й про що має говорити, бути готовим на всі можливі запити. І тут йому в допомозі стане його студійовання місцевості.

З наукового погляду розумно улаштована прогулянка відіграє дуже й дуже важну роллю.

Способи навчання в школі, на думку референта, відбиваються на способі думання людини

вбитий під Івангородом і як „храбрый зацітнік“ нагороджується хрестом. Тут же був і хрест св. Георгія

Як опценьками зтиснуло серце, в очах потемніло й Ярнна без сили впала на землю, забилася в судорогах та в муках.

Тимкові хрест? Ні! Замість Тимка-хрест! Неначе хрест, отой кусочок срібла, міг замінити опору сімї, дати хліба старій матері, її і дитині? Хто ж утішить, хто пригорне одиноких сиріт? Нема в тих, за кого вмірають, серця! Холодом могли віє від них!...

Мати втирає свої сльози й утішає понівечену життям, таку сироту, як і сама, бідну Ярнну.

А Бог бачить--та мовчить. Коли ж він заговорить, коли ж утішить бідних сиріт життя? Коли свою ласку покаже?...

.І. Любисток.

ЖЕРТВУЙТЕ

на

ВОЛИНСЬКІ ШКОЛИ!

Жертви надсилайте до редакції

„Просвітнього Листка“

в цілому житті, тому не диво, що ми на кожному кроці зустрічаємо людей, які самостійно не можуть думати.

Наука повинна так провадити ся в школі, щоб було схоже на дискусію між учителем й учениками. Вони самі мусять доходити до знання.

Ніколи дитину не повинно лишати незадоволеного, коли воно про щось запитає. На думку референта, можна инді обійти ся без наукового пояснення річі, але ніколи не можна лишати для дитини щось не розясненим.

Що ж до того, як повинен учитель віднести ся до соціального питання в школі, референт стояв на тому становищі, що він не повинен сам його підносити, а мусить тільки відповідати, коли діти запитують. Із дискусії над сям вияснило ся, що вчитель ніяк не може обминути соціального питання в школі, бо воно так різко висувається наперед в щоденному життю між учениками, що учитель так чи инакше мусить на нього реагувати. І тут можна привчати дітей до громадськості—гуртом заповомогати бідніщому.

Що до учителя, чи він може бути політиком, були різні гадки. В засаді учитель не повинен би бути політиком, але життя вимагає зовсім иншого.

Теперішній лад, його соціальне й економічне становище примушує його бути політиком. Але в школі не повинно її провадити; в школі не повинно бути ніяких тенденцій, наука повинна бути вільною.

О. Челара.

Із таборового життя.

Віче. У суботу, 14. жовтня відбуло ся чергове таборове віче, на якому крім обговорення таборових справ та подання новинок із подій на фронтах та зі світової політики один із товаришів-офіцерів виголосив реферат з приводу того, що лідер (провідник) кадетської партії склав заяву в нашій справі.

Реферат був досить докладний і ґрунтовний. Товариші референт зі всіх боків розглянув політику російського правительства в українській справі, як ця україножерна політика з часом все зростала й дійшла до таких розмірів, що аж пхнула російське правительство до війни, щоб здобути Галичину й до щенту знищити ненависний йому український рух.

Далі тов. референт застановив ся над тим, як війна взагалі та зосібна варваське поводження російських властей у Галичині й безоглядне нищення ними всього українського у великій мірі спричинили ся до того, що за кордоням глибше пізнали наш край та нашу справу. А коли завдяки діяльності С. В. У. про нас голосно заговорив весь культурний світ і російське правительство побачило, що йому вже ніхто не вірить, почуло, що під ним захитав ся ґрунт, воно пригадало на кадетів, які зробили йому добру послугу ще під

час російської революції й послало Мілюкова за кордон, щоб той поробив нам де які обіцянки.

В довгій та суперечній в собі заяві п. Мілюкова ясно просвічуєть ся з одного боку стремління кадетів заманити нас в свій табір, а з другого бажання російського правительства перенести українську справу до Росії, бо це, мовляв, „наша хатня справа“.

По рефераті промовляло двох товаришів із загалу, які освітили відношення кадетів не лише до українського руху, але й взагалі до визвольних змагань російського народу.

З публіки чути було голоси:

— Правда! Вірно!

Віче винесло резолюцію з приводу заяви п. Мілюкова такого змісту:

Ми, полонені Українці вецлярського табору, в заяві, яку склав п. Мілюков у швейцарській газеті, вбачаємо не що інше, як тільки іронію й глузування над нашою справою; в ній вбачаємо лиш спритний маневр панів-кадетів, яким вони хочуть одвернути нашу увагу від дійсного стану річній і приманити до свого табору.

В своїй лояльності до московського правительства пани Мілюкова зайшли так далеко, що навіть уже й за межами російської держави випробовують свою провокаційну тактику. Тому ми рішуче протестуємо проти цього й заявляємо, що ніякої ласки від блюдолизів московського правительства не потребуємо!

Навчіть ся насамперед боронити інтереси свого народу, й гідність Державної Думи, тоді тільки ви матимете право говорити за других!

Ми стоїмо на становищі Союзу Визволення України й певні того, що тільки цим шляхом здобудемо собі належне право. Тільки розвал „єдиної і невіддільної Росії“ принесе волю українському народові, як також і всім іншим поневоленим нею націям.

Т-во „Воля“. На загальних зборах Т-ва 12. жовтня порушено (крім інших дрібних) важні справи, як вибори мужів довіря та реорганізація „Січ“. Збори поважно застановили ся над тим, щоб вибрати найсвідоміших людей для поїздки на робітничі команди в справах освіднення своїх братів-земляків на роботах із національно-політичного боку, заснування бібліотек і т. п. Крім цього на обовязку мужів довіря лежить полагодженне всіляких справ, що вишкають поміж полоненими та господарями—Німцями.

Збори довше зупинили ся на справі „Січ“, якій признали велику вагу й konieczність потреби такої організації нашому таборі. На „Січ“ Українці мусять дивити ся, як на товариство свідомих громадян, де поза гімнастичними вправами, навчатимуть ся борці за долю і щастє рідного народу так потрібної нам витривалости, карности та згоди.

Збори Т-ва „Воля“ продовжували ся ще й на другий день. Усі товариші приймали найживішу участь у дискусії. *Забитий.*

18. жовтня відбули ся вибори старших—табору й бльоків. За винятком одного вибрано всіх тих, що були до сього старшими, бо організація вважає їх за відповідних для цієї роботи людей.

На засіданні було затверджено де кількох старших бараків. Порушену справу замог зальцведельцям та інвалідам передано роздавочній комісії—новій організації, яка незабаром почне функціонувати. Звернено також увагу, що в таборі де-не-де зустріти ще можно таблиці з російськими написами й висловлено бажання як найшвидче замінити їх на українські. *Боязливий.*

В І Й Н А.

(від 11. вересня до 19. жовтня 1916.)

За той тиждень на всію фронтах ослабли бої. Головна подія—се заострення боротьби німецьких підводних суден проти противників. Так затопили вони між Америкою а Англією 19. кораблів з амуніцією, а капіталісти американські відчули 120. мільонів долярів втрати. Крім цього затоплено один румунський корабель з амуніцією вартости 40 мільонів марок.

Семигородсько-румунський фронт.

З усіх найживіше йшли події на сім фронті. По розбитті другої армії під Кронштадтом прийшла черга на третю. Сего тижня її розбито й останки її гонять союзні війська в гори Дердей. Тепер увага звернена на Букарешт. Румуни евакуюють (опорожнюють) Волощину разом зі столицею. Німецькі літаки спалили $\frac{3}{4}$ цього міста, зруйнували міст у Чернаводі й запалили склади нафти в Констанца. В Румунії панує страх і пригнобленне.

Вісти з Росії й зі світа.

РОСІЯ ВЗЯЛА РУМУНІЮ В ОБІЙМИ.

Гієску, шеф румунського штабу їздив до Петербурга за поміччю. Згодили ся під умовою, що на чолі буде стояти російська управа з поліцією. На шефа поставлено про око короля Фердинанда, а в дійсности—Бертельота француза з російськими офіцерами. Росія вислає поміч у Добруджу й переймає війну в Семігороді—Румуни мають боронити тільки Румунії.

ЯПОНІЯ І ХІНИ.

Між Японією й Хінами грозить війна, тому Японці стали відмовляти ся виплати Росії муніцію, бо потребують ся для себе. За те Росія дістала 21. кораблів амуніції з Америки через Архангельськ, але сего мало, бо тепер фронт знов продовжив ся.

В ГРЕЦІЇ НЕМА ФЛЬОТА

На розказ почвірного порозуміння Греція розброїла свою маринарку, а кораблі забрали опікуни. Крім цього грозять узяти арсенали. Король тримаєть ся далі нейтральности. Венізелос оголосив правління в Македонії і на островах, і його узнало почвірне порозумінне.

ХОЛЕРА В СИБІРІ.

Вздовж сибірської залізниці забирає пошесть 2,800 людей денно. Занесли її кулі (китайські робітники) з Китаю.

НЕДОСТАЧА.

Проект бюджету на 1917. р. в Росії виносить на звичайні видатки 3,998,000,000., на надзвичайні 6,000,000. Звичайні видатки з коштами війни 3,734 мільйонів, надзвичайні 343 мільйонів рублів. Отже бракує 7,300,000. рублів. Сего року збільшено бюджет о 966,000,000., а видатки о 447,000,000., то є 12% від минулого року. Те що бракує сподіваються покрити більшими податками на селянах.

Листи з робітничих команд.

До редакції „Просвітний Листок“ щодня надходить велика кількість листів із робітничих команд і інших таборів у яких т. т. висловлюють щире подяку за нашу часопис із бажаннями успіху в роботі і з проханнями допомогти їм поширити свою національну свідомість. Ці листи вказують на те, що наші люди ще не зовсім запаморочені російським правительством, що своє рідне сховане в них коло серця. Потрібно тільки маленького товчка, щоб вони прокинулися, стали на правдивий шлях і національно свідомі стали до боротьби за своє право.

Ось один із тов. із другого табору пише:

„Шановні панове! Від щирого серця бажаю вам всього найкращого в світі й успіху в праці вашій. Хотів би й я прилучити ся хоч духово до вашої праці, а тому прохаю вас Ш. П. не оставте мого бажання й пришліть мені німецький учебник частину I. й українські часописі. Я буду вдячний вам. Очікуючи вашої відповіді остаюсь прихильний вам ваш товариш **К. Ч**“.

Або ось такий лист:

„Посилаємо щире подяку редакції, що ви нас не забуваєте й нам надсилаєте часописі й ми, будучи на роботі знаємо, що робить ся в таборі й у світі. Шлемо нашу пошану т. т. табору Вецляр. Робітнича команда Штайндорф.“

І таких листів надходить дуже багато. Надходять вони від т. т., що свідомими виїхали на роботу, й від таких, що стали свідомими на роботах і бажать поширити свою свідомість. Багато до цього спричинили ся учні таборової школи, які, як видно, й там не сплять, а сїють між товаришами ті думки, яких вони набрали ся в школі й на викладах.

Тов. із одної робітничої команди пише:

„Пани добродії! До сього я бояв ся школи, мене земляки лякали, а я дурень сам на знав, що там робить ся, а їх послухав і бояв ся. А тепер мені прийшло ся робити вкуни з школярами, і коли мені розказали, що там робить ся, то в мене зявило ся велике бажання повчити ся, то щиро прошу, як будете забирать у школу, то й мене візьміть... **Т. С.**“

Від цих листів віє щирістю, любовю до всього рідного, й до вірем до того, що робить ся для спра-

ви відновлення нашого народу. Те довіря, яке мають до нас т. т. дописувачі, свідчить, що ми стоїмо на добром шляху в роботі.

Жертви.

На Пресову Секцію:

Робітн. ком. Майнцляр на руки о. П. (збірив П. Ям.) 9 м. 40 ф., таборова кооперативна чайня 30 м., із робітничої ком. Мінценберг № 1098 т. т.: Олекса Б.—1 м., Олександр Ц.—1 м., М. Г-ко—1 м., І П-кій—50 ф., М. П-ко—50 ф., М. Б-дар—20 ф., Г. Х-ак—10 ф., І. Ш-ко—10 ф., С-цький—10 ф., Г. О-тюк—10 ф., М. М—20 ф., Т. С-ко—20 ф., Я. Т-ко—20 ф., Ф. Г-ів—20 ф.; тов. Н.—10 ф.; разом—44 м. 80 ф.

На окрасу церкви (на руки п.-о. П.):

Робітн. ком. Аценгайн—6 м. 90 ф., роб. ком. Флензунген—19 м., роб. ком. Зихингауз—22 м. 50 ф., роб. ком. Гольцаппелер Гітте I—32 м. 40 ф., роб. ком. Гольцаппелер Гітте II—11 м. 70 ф., роб. ком. Гольцаппелер III—7 м. 5 ф., роб. ком. Гревиник—4 м. 20 ф.; разом—103 м. 75 ф.

На хорих у таборівм лязареті:

Ананій З., полон. із роб. ком. Флензунген (на руки о. П.)—20 м., роб. ком. Гольцаппелер Гітте I—8 м. 10 ф., роб. ком. Альфельд—5 м.; разом 33 м. 10 ф.

На будівлю пам'ятника помершим полоненим:

Т. т.: Р. Ю-в, Б-кий і В-к із роб. ком. Алєндорф—6 м. 6 ф., робітнича ком. Альфельд—21 м. 20 ф.; разом 27 м. 26 ф.

Всім жертводавцям складаємо щире подяку.

Черешиска редакції.

Т. т. П. М-нко й А. Ц-ко (ком. Münzenberg). Брошури: „Українець у Німеччині“ й українсько-німецький учебник вам вислали.

Тов. Щирій. Ми працюємо не для того, щоби відтрусати людей від нашої справи. Ваша допись мала би тільки такий наслідок, тому ми її не можемо помістити. На другу вашу допись скажемо те, що ми не відповідаємо за ненормальний стан окремих одиниць. Що до того „койцо“, яке ви хотіли написати, а не написали боючись, що редакція відкине, то будьте певні, що коли щось розумне напишете, редакція прийме із вдячністю.

Т. т. М. Касячук, В. С-ич, Боязливий. Просимо прийти до редакції й відібрати гонорар за ваші дописи.

У вірші „Україна“ (Ч. 27. „Просвіт. Листок“) автор замінює сї стрічки:

„А там дим клубочить ся над водою
І в гору веть ся синьою тясмою?“

такими:

„Звиваючись клубками над водою
До неба синій дим пливе тясмою?“